

SUMARI

Pròleg.....	11
1. Un dibuix.....	15
2. Barcelona.....	21
3. París.....	27
4. Afganistan	33
5. Sàhara.....	45
6. Guinea Equatorial	63
7. Transsiberià.....	69
8. Antàrtida	79
9. Grècia.....	83
10. Andorra.....	93

PRÒLEG

En 1876, als seus vint-i-un anys, el meu besavi, Eduard Toda i Güell, emprengué viatge cap a la Xina com a vicecònsol d'Espanya; després viatjaria també a Egipte, i sobre ambdós països va escriure. Quasi un segle després, amb una edat semblant, un altre català, Raimon Quintana i Miró, començà a moure's pel món i arribà a llocs a vegades molt llunyans en distància geogràfica i cultural. Fruit d'alguns d'aquests viatges i estades són les reflexions que es troben a *L'estranger*, que es publica quan ja fa mig segle que ell i jo som amics. Aquesta segona circumstància va ser més que suficient perquè m'alegrés tant poder escriure aquestes línies; unida a la primera, va fer que la tasca resultés encara més atractiva.

Tinc, a més a més, un altre motiu per escriure aquí, perquè en aquest llibre en Raimon busca establir que és (o se sent) estranger a partir de la seva experiència personal, i jo també he viscut aquesta sensació. El meu pare, Eduardo Toda Oliva, net d'Eduard Toda i Güell, era diplomàtic, i jo vaig nàixer al Brasil i vaig passar la meva infantesa i adolescència entre aquest país, Xile, Estats Units i el Regne Unit, fins que, el 1969, vaig anar a estudiar a la Universitat de Salamanca, a la qual tornaria com a catedràtic del Departament de Traducció i Interpretació quasi tres dècades més tard, després

d'haver-ne passat dos com a professor titular d'Història de la Llengua Anglesa a la Universitat de Sevilla.

Fou a Salamanca, en els primers dies de classe, on vaig conèixer en Raimon, que, com jo, estava matriculat en el primer curs de Filosofia i Lletres. Ell venia de Barcelona, on havia nascut i viscut fins aquell moment; l'havia portat a Salamanca, entre altres coses, el seu entusiasme per Miguel de Unamuno. Jo hi arribava després d'acabar l'ensenyament secundari a Londres, on aleshores el meu pare estava destinat com a agregat cultural a l'ambaixada espanyola. Els dos érem, per tant, «estrangers» a la ciutat, però en aquest moment jo li duia molt avantatge pel que fa a aquesta experiència. Amb el temps, això aniria canviant, i ell acabaria experimentant aquesta sensació en molts més llocs del món, molt dispersos i diferents.

Jo, que després dels estudis m'he mogut força menys, només he estat a quatre dels llocs que donen títol als capítols d'aquest llibre. Tres d'ells els he conegut amb en Raimon: Barcelona, Grècia i Andorra. (He visitat París fent cas dels seus consells, però sense ell.) Al final del nostre primer curs a Salamanca, em convidà a Barcelona, a casa dels seus pares, cosa que tornaria a passar diverses vegades en aquells anys d'estudiants. Per això el capítol dedicat a Barcelona em resulta tan familiar; encara que amb visions una mica diferents perquè ell era «d'aquí» i jo «de fora», segons la distinció a la qual fa al·lusió en aquest capítol, els records de les sensacions viscudes, acompanyat per ell, afloren immediatament quan el llegeixo.

Aquell estiu, a més a més de mostrar-me la seva Barcelona, em portà al monestir de Poblet i al castell d'Escornalbou, a Tarragona, cosa que em feia especial il·lusió, ja que el meu besavi havia restaurat i donat vida a aquells dos edificis, i està enterrat a Poblet. Junts visitarem aquells llocs, i parlarem dels

viatges d'Eduard Toda i Güell, dels llibres que havia escrit sobre ells i de com es podia sentir aquell jove català, estranger a la Xina i a Egipte. No pretenc dir que això fos la guspira que va encendre en en Raimon la passió per viatjar, però m'agrada pensar que tal vegada hi va contribuir d'alguna manera.

En anys posteriors, estant jo a Sevilla, a vegades ell venia a casa quan arribava amb el seu Land Rover d'algun viatge per l'Àfrica; els meus fills estaven fascinats amb aquest «explorador» que venia de tan lluny. Explicava històries sobre el que havia fet o vist, i jo pensava que calia que les escrivís, perquè em semblaven històries i impressions dignes de conservar-se. Encara guardo una carta escrita des de Pequín (vegin el capítol del Transsiberià) en la qual en poques pinzellades pintava de manera humorística i molt encertada uns fets que li havien passat allí. Alguna vegada li vaig dir que hauria d'escriure sobre les seves experiències en aquests llocs i les seves impressions, però ell sempre deia (en llegir aquest llibre ho comprovaran) que no li interessava produir «llibres de viatges», que ja n'hi havia massa.

En aquesta última dècada, ja retirat, en Raimon començà a escriure; són els seus anys de Grècia i Andorra, en els quals ens hem estat veient assíduament. En llargues xerrades a Grècia, al seu veler, a casa seva d'Andorra o a la meua de Salamanca, hem parlat del que estava escrivint, fonamentalment novel·les i contes. Alguna vegada li he tornat a demanar si no pensava escriure sobre els seus viatges, i la resposta sempre havia estat la mateixa. Per aquest motiu em va sorprendre i alegrar de saber que havia escrit un assaig literari on sí que parlava de llocs que havia conegut, i que, a més a més, havia guanyat un premi, el Sant Miquel d'Engolasters. Tan bon punt vaig rebre el text, el vaig llegir amb molta cu-

riositat, ja que no m'havia dit que l'estava escrivint. És, en efecte, un assaig sobre diversos llocs i temes, no un llibre de viatges, encara que hi apareixen molts dels llocs on ell hi ha estat com a «estranger», i la manera com s'ha sentit segons la seva funció o propòsit (no és el mateix anar de viatger que de metge cooperant, com es veurà). Com no podia ser d'altra manera, l'estil és diferent de les seves novel·les i contes, però segueix sent inconfusible el seu punt d'ironia, el seu humor i la seva manera d'interpel·lar a qui l'està llegint.

Mentre va elaborant el que ell proposa com un esbós per intentar completar un dibuix del que pot ser el concepte d'«estranger», ens invita, més aviat ens obliga, a replantejar-nos moltes coses, incloses algunes en les quals probablement no hi havíem pensat. Un bon exemple és com argumenta la seva afirmació que Josep Pla, al qui admira, és un escriptor «maleït», que tota la seva vida va ser un estranger a la seva terra, encara que semblés tot el contrari. Això no és d'estranyar en algú que es proclama admirador d'Unamuno, autor que tenia la necessitat d'intentar comprendre ambdues parts en conflicte, d'instar els altres a pensar, de reconèixer els seus propis dubtes i errors, i de rectificar si arribava a la conclusió que s'havia equivocat. En definitiva, el que s'ha d'esperar d'un filòsof; i això és precisament la meua percepció, no només en aquest assaig, sinó respecte a l'actitud vital d'en Raimon Quintana. Gaudeixin de la lectura d'aquestes pàgines seves i reflexionin sobre elles: per això les ha escrit.

Salamanca, gener de 2020

FERNANDO TODA IGLESIA

Catedràtic jubilat de la Universidad de Salamanca

UN DIBUIX

No. No vull parlar del llibre de Camus, encara que alguna cosa d'ell hi haurà en aquest escrit, com alguna cosa de tots els llibres que he llegit, de tots els països que he visitat, de tota la gent que he conegut i, en general, de totes les sensacions que he sentit al llarg de la meua vida. Quan escrivim som nosaltres mateixos, i el que som és el conjunt d'allò que hem llegit, visitat, viscut, sentit, estimat i odiat.

Si vull ser primmirat, inclús podria dir que també soc el que he menjat, com ens recordava el gran escriptor maleït de la nostra llengua, Josep Pla. «Maleït Pla? Quina bajanada! Pla era un model de seny», pensarà molta gent que confon la paraula *maleït* amb *provocador*, *esnob* o *cantamanyanes*. No, no crec que Genet, Arrabal o Kerouac siguin maleïts, sense que vulgui mullar-me dient quin dels anteriors atributs donaria a cadascun d'ells.

Per què dic que Josep Pla és maleït? La seva ploma ha estat criticada per la mà que la guiava, el Josep Pla home, no pel que escrivia. Franquista per als demòcrates, demòcrata per als franquistes, catalanista per als espanyols i botifler per als catalans. Un gran escriptor, amb llums i ombres personals (algú no les té? On eren durant la dictadura els *demòcrates de tota la vida* que després l'acusaren de connivència amb el

franquisme? Escriuen en català la llista d'anar a comprar els qui l'acusen de botifler?). Pla sempre ha estat un *estranger* a la seva terra.

Pensant en la seva afirmació que «és més difícil descriure que opinar i, per això, tothom opina», em decideixo a escriure aquest curt assaig, en el qual no pretenc altra cosa que opinar, de vegades ajudat per alguna descripció per donar suport a les meves apreciacions, però, en cap cas, retratant paisatges i persones.

Què vull fer? Un simple dibuix d'un concepte, del que per a mi vol dir el mot *estranger*. No vull descriure un *estranger*, vull opinar sobre *l'estranger*.

Aquesta és la primera ratlla que faig sobre el paper en blanc, per començar l'esbós que em proposo fer.

No. No vull anar a cap diccionari. Per això no cal escriure tot això ni fer perdre el temps a qui ho llegeixi. El que denoten les paraules és molt clar i els diccionaris en són la Bíblia. No soc tan presumtuós (escriure perquè algú ho llegeixi sembla que va en contra d'aquesta afirmació) per creure que puc explicar a algú el significat, el que denota, de la paraula *estranger*.

Si algun sentit pot tenir aquesta reflexió, és intentar (sí, només intentar) posar negre sobre blanc el que per a mi connota aquest mot. Ho faig per a vostè? Vull dir per a la persona que llegeix (barroquisme inclusiu). En part, sí.

De totes maneres, encara que vostè ho dubti, m'he posat a escriure per a dibuixar el meu concepte d'*estranger* per veure si soc capaç d'aclarir com és: vull esperar a veure el dibuix

acabat per adonar-me de si és real o si és un d'aquells dibuixos impossibles d'Escher... i també vull saber si serà una bellesa o un monstre.

No. No ho faig com un joc intel·lectual. Ho faig per una necessitat personal de posar ordre al garbuix en el qual s'han convertit els meus dogmes desintegrats. A mesura que han anat passant els anys, com tothom, el que jo volia ser (ser, no fer, que potser també) ha anat canviant sense que jo me n'adonés. De jove, com tothom, volia estar integrat en un grup, formar part d'una comunitat, i, per ser acceptat, cal combregar amb els dogmes del col·lectiu. Aquesta és la manera d'apaivagar la inseguretats de l'adolescent, la necessitat de cercar un camí, la voluntat de compartir la vida amb algú per formar una família, la col·laboració per millorar la situació econòmica... tot això conforma una manera de veure el món que no permet gaire llibertat al pensament, ja que cal el mimetisme amb els altres. Com menys llibertat de pensament, més seguretat. A mesura que un va madurant, els dogmes van xocant contra una realitat més dura que ells i, del xoc, els primers en surten més malparats (quan les idees s'estavellen contra la realitat i romanen immutables és que són tossaderies de ruc). Encara que no ho sembli, un adult és menys dogmàtic que un jove. Paradoxalment, per tant, l'autèntica inseguretats augmenta, com la dependència dels altres, que arriba al seu punt àlgid a la vellesa. Aquesta etapa sembla més dogmàtica, però és tot el contrari. *Caparrut com un ase vell*, és una dita mallorquina, però el vell no és caparrut, és que no vol adaptar-se a les idees, als dogmes, dels qui l'envolten, que és molt diferent.

M'estic desviant. Torno al dibuix. Vull veure el que sortirà perquè últimament penso que he decidit el que vull ser: *estranger*. Sembla estrany o absurd? No ho nego i, per això, a mesura que vagi completant el dibuix per saber si vull ser el que hi acabi sortint, intentaré explicar el motiu pel qual vull ser un *estranger*.

Soc conscient que al llarg d'aquestes pàgines, com un viatjant, pot ser que m'adoni que cal aturar-me i no continuar si el dibuix que surt no és el que em pensava. Un viatge fallit cap a un destí borrós: fa anys que dic que vull ser-ho (*estranger*), però mai he tingut clar tot el que connotava aquesta paraula, aquest concepte. Si no ho he fet abans ha estat per la manca de la serenor necessària (serenor que dona el lloc on vius i l'edat que tens). Temia concretar: tant per por a perdre un objectiu que em seduïa, com per creure que no seria capaç de recórrer el camí, és a dir, temor a no ser capaç de fer el dibuix.

No. Això no és el que sembla. En aquest punt, vostè dirà que, fins aquí, això encara no sembla res, és clar, però vull anticipar-me. Què pot semblar? Doncs una autobiografia disfressada de llibre de viatges o un d'aquests llibres de viatges disfressat d'autobiografia. Avançaré que detesto ambdues coses per falses i inútils. Explicar la vida d'un mateix és absurd, a banda que no té gens d'interès per la manca d'objectivitat (si l'objectivitat és un valor, és clar). No ens coneixem a nosaltres mateixos. El *coneix-te a tu mateix* de Sòcrates acabà amb una condemna a mort i, potser per això, els humans evitem conèixer-nos a nosaltres mateixos (per més que els psicoanalistes o altres xerraires de l'*autoajuda* ens vulguin fer

creure el contrari). En conclusió, qualsevol autobiografia és un nyap pel que fa a objectivitat, encara que pugui ser una novel·leta més o menys entretinguda (incloc dins el concepte de nyap el que escriu la gent per espantar els seus dimonis, o posar a ventilar els motius d'accions injustificables).

Sobre els llibres de viatges diré quelcom similar: no els suporto. Si són guies pràctiques, no tenen sentit a l'època que internet ens diu (actualitzat i amb dos clics des del mòbil) on poder menjar un *cassoulet* amb salsa agredolça *Nam Jim Kai* a Nàpols en un restaurant de fusió gastrocultural, i es pot saber què cal visitar a Mollerussa (Lleida) o a Denver (Colorado), classificat amb estels que *objectiven* l'interès i comentaris que *subjectiven* els llocs a visitar. Si els llibres de viatges, en lloc de guies, són relats d'experiències viscudes, acostumen a estar plens de mentides o de veritats líquides (concepte que, com més llegeixo Bauman, menys entenc), ja que o s'idealitzen els països (en cas contrari el llibre no es vendria) o s'expliquen vivències personals sense gens d'interès, si no porten a alguna conclusió útil per als lectors. És com intentar substituir la pràctica del sexe veient pornografia: viatjar és una experiència individual, no de tercers. Llegir la dels altres no té res a veure amb un viatge. Les vivències alienes poden agradar, distreure, interessar, però és el mateix si són viatges, amors, superacions personals d'una malaltia o davant la mort. No confonguem la lectora (atemorit per no utilitzar un llenguatge inclusiu i cansat del barroquisme de *la persona que llegeix*, i poc amic del cacofònic *lector o lectora*, he decidit utilitzar el femení, ja que, segons les estadístiques, hi ha més lectores que lectors) parlant de literatura de viatges quan volem dir literatura intimista, de sensacions, de blederies o el nom que li vulguem donar.

Breument: el fet que no vulgui ser una autobiografia o un llibre de viatges, no evita que pugui fracassar i ho acabi sent. De totes maneres, li prometo, benvolguda lectora (*benvolguda* perquè dedica, o perd, el seu temps llegint això), que faré el possible per evitar caure en aquest error. El títol és com una promesa i si he triat *L'estranger*, és perquè vull parlar d'aquest concepte.

Li semblarà una contradicció amb el que he dit fins ara que utilitzi fets de la meua vida, i alguns dels llocs que m'han colpit més, per fer el dibuix de *l'estranger* a què m'he compromès. Algun camí havia de seguir i, refusant els procel·losos mars de l'hermenèutica, he optat per fer-ho mitjançant fets i llocs. I, com és natural, els fets que millor conec són els que m'han passat, i els llocs, cal que siguin alguns on he estat.

Si ha arribat fins aquí, ja imaginarà quina és la meua proposta: que m'acompanyi mentre faig aquest dibuix. Això m'obliga a escriure perquè vostè llegeixi tot el procés. Pensa que l'estic utilitzant?

Sí. L'estic utilitzant, com tots ens utilitzem contínuament els uns als altres. En traurà vostè alguna cosa acompanyant-me? No vull començar amb un engany: no ho sé... i em sembla que no.

Aquesta obra va ser guardonada amb el Premi Sant Miquel d'Engolasters d'Assaig Literari en la XLII Nit Literària Andorrana 2019, dotat per Joan Escaler i Calva. Les persones que van formar part del jurat van ser Helena Riera i Grau, Climent Miró i Tuset i Maria Marquet i Mandicó.

© del text: Raimon Quintana Miró, 2019

© del pròleg: Fernando Toda Iglesia, 2019

© d'aquesta edició:

Pagès Editors, S L, 2020

Sant Salvador, 8 – 25005 Lleida

www.pageseditors.cat

editorial@pageseditors.cat

Primera edició: novembre de 2020

ISBN: 978-84-1303-217-7

DL: L 698-2020

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S L

www.bobala.cat

↵ imprès a **lleida** ▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.